

**PROBLEMS IN LANGUAGE AND
EXPRESSION COURSES AND SOLUTION
PROPOSALS FOR THESE ISSUES**

Dil ve Anlatım Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve

Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri¹

Zeynep Zeliha BAYAZIT²

Abstract

Mother language education constitutes the basis of other courses and effective mother language teaching is the primary aim of the formal education. But but it is thought that many problems related to various factors are triggered by our language. The aim of this research is to determine general problems which Turkish Language and Literature teachers, working at secondary schools in Turkey, often meet during Language and Expression courses and to suggest teacher's possible solutions to these problems. Phenomenology which is one of the qualitative research patterns and criteria sampling which is one of the intentional sampling methods are both used in this research. Work group of the research include 50 Turkish Language and Literature teachers with at least ten years of seniority working under Ministry of National Education in central districts of Ankara province in formal secondary schools. Semi-structured interview technique is used and data is collected by a tape recorder in this research. Categorical analysis one of the content analysis methods is used to analyze data and frequency analysis is used to evaluate findings in the research. At the end of the research, it is determined that Turkish Language and Literature teachers have some problems stemming from education programme, text books, attitudes of students in these courses, classroom environment during language and literature courses and course hours in Language and Expression courses. Along with this, the research also involves some solutions offers to these problems for teachers in Language and Expression courses.

Keywords: Language and Expression courses, problems, solution offers

Öz

Anadili öğretimi tüm diğer derslerin temelini oluşturmaktadır ve etkili bir anadili öğretimi örgün eğitimin en öncelikli amacıdır ancak okullarımızda beklenen düzeyde dil becerisinin kazandırılmadığı, çeşitli etkenlere bağlı birçok sorunun da bunu tetiklediği düşünülmektedir. Bu anlamda anadili derslerinin öğretimi sürecinde karşılaşılan sorunları, uygulamanın içerisinde yer alan öğretmen görüşlerine göre belirleyip değerlendirmek ve bu sorunların giderilmesine yönelik öğretmenlerin çözüm önerilerini ortaya çıkarmak, eğitim sorunlarını kaynağında çözmenin bir yolu

¹ Bu makale yazarın "Türk edebiyatı ile dil ve anlatım derslerinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri" başlıklı yüksek lisans tezinin bir kısmından üretilmiştir.

² Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü

olarak görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin Dil ve Anlatım derslerinde sıklıkla karşılaştıkları genellenebilen sorunları belirlemek ve bu sorunların giderilmesine yönelik öğretmenlerin çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Nitel araştırma desenlerinden olgubilim (phenomenology) deseni kullanılan bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı Ankara ili merkez ilçelerdeki resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan ve en az on yıllık kıdeme sahip 50 Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni oluşturmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı bu çalışmada veriler ses kayıt cihazı ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden “kategorisel analiz”; bulgularının değerlendirilmesinde ise frekans analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin Dil ve Anlatım derslerinde öğretim programından, ders kitaplarından, öğrencilerin bu derslere ilişkin tutumlarından ve ders saati süresinden kaynaklanan birtakım sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca öğretmenler, Dil ve Anlatım derslerinde karşılaştıkları bu sorunlara yönelik birtakım çözüm önerilerinde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Dil ve Anlatım dersi, karşılaşılan problemler, çözüm önerileri.

Giriş

İnsanlar arasındaki iletişimi ve bireyin toplumla bütünleşip kendini ifade edebilmesini sağlayan en önemli araç dildir. Dil, insanların yaşamlarını düzenleyen, onları bir arada tutarak milletleşme çizgisine taşıyan, düşünmeyi, anlamlandırmayı ve anlamlandırılanın aktarılmasını sağlayan bir beceridir. Bu bağlamda dil, bireysel ve toplumsal yaşantının yansıtıcısı ve yaratıcısıdır.

Millî kültür yeni nesillere dil aracılığı ile öğretilmektedir. Alperen (2001), dilin bu özelliğini “dil öğretmek aslında sözcüklerin anlamını yansıttığı kültürü öğretmektir” şeklinde ifade etmektedir. Aynı dili konuşan toplum, çevresini, çevresinde gelişen olayları kendince algılamakta ve anadilinde oluşmuş kavramlarla anlatmaktadır (Alperen, 2001:40). Bütün bunlar da etkili bir anadili öğretimiyle sağlanabilmektedir.

Anadili, insanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dildir (Vardar, 1980). İnsanın bilinçaltına inerek toplumla en güçlü bağlarını oluşturmaktadır (Aksan, 1990). Anadili, bireyi milletine, vatanına ve kültürüne bağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında anadilinin hem iletişimsel hem psikolojik hem de simgesel işlevleri bulunmaktadır.

Anadili öğretimi tüm diğer derslerin temelini oluşturmaktadır ve etkili bir anadili öğretimi örgün eğitimin en öncelikli amacıdır. Çünkü kendi dilinde hedeflenen şekilde konuşamayan, okuyamayan veya yazamayan bir bireyin diğer derslerde güçlükler yaşaması kaçınılmazdır. Birey ancak kendi dilinde yetkinliğe ulaştıkça, düşünen, üreten, tartışan, sorgulayan, problem çözen ve karar verebilen bir kişiliğe sahip olabilecektir. Bu bağlamda bireylerin çevreleriyle iletişim kurabilmeleri, eğitimleri sırasında her türlü öğrenmeyi gerçekleştirebilmeleri, anadilini doğru ve düzgün kullanmalarına bağlıdır. Bu anlamda anadili eğitiminde temel dersler olan Türkçe ile Dil ve Anlatım derslerine önemli görevler düşmektedir.

Adalı (1983), okullarımızda –ilköğretimden yükseköğretime değin- Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı adı altında sürdürülen anadili eğitimi dersleri ile istenilen düzeyde sonuçların alınmadığını belirtmişlerdir (Adalı,1983). Nitekim yapılan araştırmalarda da lise ve dengi okulları bitirdikten sonra yükseköğretime girebilen öğrencilerin, “okuduğunu anlama gücü” ile “yazılı anlatım becerisi”ni yeterli düzeyde kazanmamış oldukları saptanmıştır (Saracalioğlu vd., 2008). Bu durum ilköğretimden lise son sınıfa değin sürdürülen on iki yıllık Türkçe öğretiminin verimsizliğine de işaret etmektedir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 5. maddesinin “ı” fıkrası gereğince bütün yükseköğretim kurumlarına “Türk Dili” dersi konulması da bu verimsizliğin bir sonucudur (Bayat,2011).

Ergenç (1994)'e göre ülkemizde, anadili eğitimi önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Anadili öğretimiyle ilgili yapılan ulusal ve uluslararası araştırmalar da bu görüşü desteklemektedir (Anılan, 2004; Özyürek, 2004; Şahin, 2007; Bayat, 2011). Öğrencilerin edilgin durumda oluşu, anadili derslerinin bir bilgi ve ezber dersi olarak algılanması ve yürütülmesi, dört temel dil becerisinden sadece okuma ve yazmaya ağırlık verilmesi, dilbilimin dil öğretimine yansımamış olması, ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerinden uzak oluşu, dilbilgisi öğretiminde yapılan yanlışlıklar bu sorunlara örnek olarak gösterilebilir (Ergenç, 1994; Güneşli, 2007).

Okullarımızda beklenen düzeyde dil becerisinin kazandırılmadığı, çeşitli etkenlere bağlı birçok sorunun da bunu tetiklediği düşünülmektedir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı da dünyada yaşanan değişimler ve eğitim bilimlerindeki gelişmelere koşut olarak yeniden yapılanma sürecine girmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı-Tebliğler Dergisi [MEB-TD], 2005). Çağın gereklerine uygun olarak yapılan bu yeniden yapılanmanın amacına ulaşabilmesi için sürecin izlenmesi, değerlendirmelerin yapılması, eleştirel bir yaklaşımla olumlu ve olumsuz yönlerin açıkça ortaya konulması gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, bununla ilgili olarak düzenlediği çeşitli çalıştaylarda durum değerlendirmesi yoluna gitmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (MEB- TTKB), 2008). Benzer şekilde akademik kurumlar da yenilenen öğretim programları, ders kitapları ve alanda karşılaşılan diğer sorunları belirlemeye yönelik bilimsel araştırmalar yapmalıdır. Bütün bu araştırmaların programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerine göre yapılması, sürecin uygulama boyutuna dair somut bildirimler sağlaması bakımından önemlidir. Çünkü öğretmen, uygulamadan kaynaklanan sorunları yaşayan ve bunun sonucunda da eksiklikleri en iyi gören kişi konumundadır. Bu anlamda Dil ve Anlatım derslerinin öğretimi sürecinde karşılaşılan sorunları, uygulamanın içerisinde yer alan öğretmen görüşlerine göre belirleyip değerlendirmek ve bu sorunların giderilmesine yönelik öğretmenlerin çözüm önerilerini ortaya çıkarmak, eğitim sorunlarını kaynağında çözmenin bir yolu olarak düşünülmektedir.

Bu araştırmada, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin Dil ve Anlatım derslerinde sıklıkla karşılaştıkları genellenebilir nitelikteki sorunlar belirlenip bu sorunlara yönelik getirdikleri çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonunda, var olan durumun ortaya konulması ve uygulayıcı konumunda olan öğretmen görüşleriyle birlikte geliştirilen çözüm önerilerinin Dil ve Anlatım derslerinin öğretimi alanında gerek öğretmenlere gerekse bu alanda çalışan araştırmacılara yararlı olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmamızda nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Olgubilim çalışmaları, örgütsel oluşumlarda gerçeğin yaygın olandan sıradışı ve genelden özele doğru bir yapıya sahip olduğu görüşünü temel alır (Maanen, 1989). Bu bağlamda daha geniş kapsamlı bilgi elde etmek amacıyla araştırmamızda niteliksel veri toplama tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Veriler, görüşme formuna dayalı olarak ses kayıt cihazı ile elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ankara İli merkez ilçelerdeki resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan ve en az on yıllık kıdeme sahip 50 Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, yaş, görev yaptıkları okul türü ve mesleki kıdemlerine ilişkin bilgilerin frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Kişisel Bilgileri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	28	56
	Erkek	22	44
Yaş	30 ve altı yaş	-	0
	31-40 yaş	36	72
	41-50 yaş	12	24
	51- ve üstü yaş	2	4
Okul türü	Adalet Meslek Lisesi	1	2
	Anadolu Lisesi	17	34
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	3	6
	Anadolu Meslek Lisesi	5	10
	Anadolu Öğretmen Lisesi	7	14
	Genel Lise	15	30
	Fen Lisesi	1	2
Kıdem	Sosyal Bilimler Lisesi	1	2
	10-15 yıl	27	54
	16-20 yıl	14	28
	21-25 yıl	7	14
	26 yıl ve üstü	2	4

Verilerin Toplanması

Araştırmada yapı bakımından *standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu* (Patton,1990; Altunışık ve ark. 2005) kullanılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temanın saptanması (Yıldırım ve Şimşek, 2005); verilerin tanımlanması, kodlanması ve kategorileştirilmesi sürecidir (Patton, 1990). İçerik analizi yaklaşımı, nitel görüşme verilerinin ve açık uçlu soruların çözümlenmesinde sıklıkla kullanılmaktadır (Bell, 1999; Robson, 2001).

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmada elde edilen bulgular ile bu bulgulara ilişkin yorumlar, görüşme sırasında Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine yöneltilen sorulara verilen yanıtlar temel alınarak sunulmuştur. Öğretmenler, görüşme sırasına göre Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde gösterilmiştir.

Öğretmenlere yöneltilen ‘Genel olarak Dil ve Anlatım derslerinde sorunlar yaşıyor musunuz?’ sorusuna ilişkin 12 öğretmen sorun yaşamadığını belirtirken 38 öğretmen dersle ilgili çeşitli sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Sorun yaşadığını belirten öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda “*Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı*” teması elde edilmiş ve bu tema kapsamında da “*Genel Sorunlar*” kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenlerin “Genel sorunlar” koduna ilişkin görüşleri sıklık durumuna göre Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. “Dil ve Anlatım Öğretim Programı” Temasının “Genel Sorunlar” Koduna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f
Program öğrencilerin hazır bulunuşluluk düzeylerine uygun değil.	18
Ders içeriğinin dağılımı sınıflara göre düzenli yapılmamış	15
Ders süresi yeterli değil	15
Program öğrenci seviyesinin üzerinde akademik düzeyde hazırlanmış	6
Okul türü gözetilmeksizin bütün okullarda aynı programın uygulanması doğru değil	4
Dilbilgisi konularında bilgi eksiği var	1
Öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini karşılayacak nitelikte değil	1

Tablo 2’ de görüldüğü gibi öğretmenlerin 18’i dersin öğretim programının öğrencilerin hazır bulunuşluluk düzeylerine uygun olmadığını belirtmiştir. Konuyla ilgili bazı öğretmenler görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Ö11: Genel olarak bir değerlendirmeye gidildiğinde programın öğrencilerin hazır bulunuşluluğu bakımından uygun düzeyde olmadığını söyleyebilirim. Çünkü okulumuza çok farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip ailelerin çocuklarının gelmesi nedeniyle hazır bulunuşluk ve gelişim özellikleri arasında büyük farklılıklar oluşuyor.

Ö14: Çünkü öğrencilerin hazır bulunuşluluk bakımından eksik olduğu sınıflarda öğretmen merkezli ders işlemek zorunlu hale geliyor. Bu da programın amacının dışına çıkılmasına neden oluyor.

Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine göre Dil ve Anlatım derslerinde yaşanan diğer bir sorun ise programda içeriğin sınıflara göre dağılımının düzenli yapılmamış olmasıdır. Konuyla ilgili olarak 15 öğretmen söz konusu durumdan kaynaklanan bazı sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir:

Ö7: Çünkü program gereksiz yere bölünmüş oldu ve konu ayarlaması sınıf ders programlarına mantıklı bölünemedi. Yeni programda konular gerçekten çok parçalanmış. 9.sınıf programı olması gerekenden daha ağır. 11. ve 12.sınıf programlarında ise konular daha az. Ayrıca yazım kuralları ve noktalama işaretleri gibi konular program dışı bırakılmış

Ö16: Müfredat dağılımının sınıf ve konular dikkate alınmaksızın yapıldığını düşünüyorum. Çünkü içerik hazırlanırken konuların düzenlenmesinde belli bir sıra takip edilmemiş. Bazı sınıflarda konu yığılması var. Bazılarında ise konular yetersiz. Bazı konular gereksiz yere uzatılıyor. Özellikle 11. ve 12. sınıflardaki konular müfredata göre haftalarca sürebiliyor. Örneğin günlük konusu üç haftaya yayılmış. Bence gereksiz.

Ö37: Etkili bir Dil anlatım dersi için müfredatın yeniden düzenlenmesi temel bir şarttır. Acaba bu müfredatı düzenleyenler hiç derse girmişler mi? Sormak isterim. 9. sınıfın planını incelediğinizde ne demek istediğim daha açık seçik anlaşılır. Nerde görülmüş bu kadar ders içerik yükü? Zaten meslek liselerinde hiçbir öğretmen 9. Sınıf müfredatını yetiştiremez. Buna tezat 10. sınıf Dil-Anlatım ise alabildiğine boş ve gereksiz konularla yüklü.

Öğretmenlerden 15'ine göre ise ders için ayrılan süre yeterli değildir. Özellikle de 9. sınıflarda ders içeriğinin yoğun olması öğretmenler açısından sorun olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö2: Anlatıma yönelik uygulama yaptırmak bu programın yetiştirilebilmesi bakımından adeta yetersiz. Özellikle 9. sınıf programı çok yüklü ve ders için ayrılan süre çok yetersiz. Konuları ulaştırıyorum.

Ö20: 11. sınıflarda ders saati azaltıldı. Zaman çok yetersiz. 9.sınıflarda da öyle. Haftada 2 ders saati asla yeterli olmuyor.

Bunun dışında 6 öğretmen de programın öğrenci seviyesinin üzerinde akademik düzeyde hazırlandığını ve öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu dolayısıyla da programda yer alan bazı bölümlerin anlaşılmasında güçlükler yaşandığını söylemiştir:

Ö4: Yeni programda konular çok akademik düzeyde ele alınmış. Program gereksiz teknik ayrıntılarla doldurulmuş.

Ö13: Program öğrencilerin yaşı ve algılama düzeylerinin üzerinde akademik derinlikteki bilgileri içeren kapsamlı bir çerçevede hazırlanmış.

Yine öğretmenlerin 4'üne göre de bütün okullarda aynı programın uygulanması doğru değildir. Konuyla ilgili bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö1: Bildiğiniz gibi zaten Türkiye çapındaki bütün liselerde aynı program uygulanıyor. Şimdi temelde iyi bir eğitim almış öğrenci varsa karşınızda, program onlara rahatlıkla uygulanabilir. Ama okula gitmesi bile çok kısıtlı olan, eğitimi tam anlamıyla alamamış olan öğrenciler için programı uygulamak çok zor.

Ö18: Yıllık programdaki konuları zamanında yetiştiremiyorum ayrıca Ticaret ve Meslek Lisesinde aynı müfredatın ve kitabın işleniyor olmasını çok akılsızca ve yersiz buluyorum, bence bu dersin okul türlerine ve hatta öğretildiği şehre göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Araştırmamızda 1 öğretmen dilbilgisi konularında bilgi eksikliği olduğunu belirtirken 1 öğretmen de programın öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmadığını ifade etmiştir.

Devletlerin eğitim sistemlerini, eğitim programlarının oluşturduğu göz önüne alınırsa programların etkili ve uygulanabilir bir şekilde hazırlanması gerekliliği de önem kazanır. Özellikle toplumların modern dünya yapılanması içinde değişimden geçtiği dönemlerde eğitim programlarının da bireylerin beklentilerine ve amaçlarına yanıt verebilmesi, toplum ve dünya koşullarının gerisinde kalmaması beklenir (Smith vd.,1957). Bunun

gerçekleştirilebilmesi ise büyük ölçüde anadili öğretimi ile mümkündür. Çünkü anadili öğretimi, bireyi geleceğe hazırlar ve ona belirli bir hayat tecrübesi kazanmasına fırsat verir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2009). O halde tüm diğer derslerin temelini oluşturan anadili öğretiminin, örgün eğitimin en öncelikli amacı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda anadili öğretiminin yoğun olarak gerçekleştirildiği Dil ve Anlatım dersinin öğretilmesinde uygulanan öğretim programlarının çağın ve bilimsel anlayışın gereklerine uygun olarak geliştirilmesi son derece önemlidir. Konunun önemine dikkat çeken Çotuksöken (1997) de Türkiye koşullarına uygun ve toplumun beklentilerine yanıt verebilecek bir dil ve anlatım öğretimi programına gereksinim duyulduğunu belirtmektedir (Çotuksöken, 1997). Ne var ki günümüzde anadili öğretiminin önemli sorunlarla karşı karşıya olduğu (Şahin, 2007; Işıksalan, 2011) ve okullarımızda beklenen düzeyde bir dil becerisinin kazandırılmadığı, programdan kaynaklanan çeşitli sorunların da bunu tetiklediği bilinmektedir (Güneyli, 2007). Nitekim araştırmamızda da öğretmenlerin büyük çoğunluğu programın öğrencilerin düzeyine uygun hazırlanmadığını, içeriğin sınıf düzeyinde düzenli dağıtılmadığını ve bunun da bazı sınıflarda konu yığılmasına neden olduğunu dolayısıyla da programın uygulanabilmesinde süreden kaynaklı birtakım problemler yaşandığını ifade etmiştir. Araştırma bulgularımıza benzer şekilde Epçeçan ve Epçeçan (2010)'ın Siirt il merkezinde yaptıkları araştırmada da Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin çoğunun Dil ve Anlatım öğretim programında içeriğin sınıflara göre düzenli dağıtılmadığı özellikle de 9. sınıfta yoğunluğun fazla olduğu görüşünde oldukları tespit edilmiştir. Aynı araştırmamızın diğer bir bulgusunda ise öğretmenlerin programın yetiştirilmesinde süreden kaynaklı güçlükler yaşadıkları saptanmıştır. Bu durum programın, okul türleri ve mevcut durum göz ardı edilerek süre ve içerik uyumuna özen gösterilmeden hazırlandığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin Dil ve Anlatım Derslerinde Karşılaşılan Sorunların Giderilmesine Yönelik Olarak Ortaya Koyduğu Önerilere İlişkin Bulgular ve Yorumları

Dil ve Anlatım Derslerine yönelik olarak öğretmenlere “Dil ve Anlatım derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin sizin çözüm önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar sıklık durumuna göre Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3. Dil ve Anlatım Derslerinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Öneriler	f
Ders saati sayısı arttırılmalı	30
Programın uygulanmasına yönelik öğretmenlere seminerler düzenlenmeli	8
İçerik yeniden düzenlenmeli	8
Sınıf mevcutları azaltılmalı ve oturma şekli U biçiminde düzenlenmeli	5
Dilbilgisi ve Kompozisyon dersleri yeniden konulmalı	5
Programın getirdiği ölçme- değerlendirme anlayışı merkezi sınavlar ile tutarlı olmalı	5

Dil laboratuvarları açılmalı	2
Etkinlik sayısı azaltılmalı	2
Ders kitapları öğrencilerin ilgisine yönelik olarak yeniden düzenlenmeli	1
Ders kitaplarına metin seçilirken alan uzmanlarından görüş alınmalı ve bu konuda titiz davranılmalı	1
Talim Terbiye Kurulu bünyesinde oluşturulacak görsel nitelikli bir bilgi bankası oluşturulmalı.	1
Öğretmenlerin evrak işleriyle gereksiz zaman harcamalarının önüne geçilmeli	1

Tablo 3'te görüldüğü gibi, bu soruya öğretmenlerin 30'u "Ders saati sayısı arttırılmalı", 8'i "Programın uygulanmasına yönelik öğretmenlere seminerler düzenlenmeli", 8'i "İçerik yeniden düzenlenmeli", 5'i "Sınıf mevcutları azaltılmalı ve oturma şekli U biçiminde düzenlenmeli", 5'i "Dilbilgisi ve Kompozisyon dersleri yeniden konulmalı", 5'i "Programın getirdiği ölçme- değerlendirme anlayışı üniversite giriş sınavı ile tutarlı olmalı", 2'si "Dil laboratuvarları açılmalı", 2'si "Etkinlik sayısı azaltılmalı", 1'i "Ders kitapları öğrencilerin ilgisine yönelik olarak yeniden düzenlenmeli", 1'i "Ders kitaplarına metin seçilirken alan uzmanlarından görüş alınmalı ve bu konuda titiz davranılmalı", 1'i "Talim Terbiye Kurulu bünyesinde oluşturulacak görsel nitelikli bir bilgi bankası oluşturulmalı", 1'i de "Öğretmenlerin evrak işleriyle gereksiz zaman harcamalarının önüne geçilmeli" şeklinde önerilerde bulunmuştur.

Ö8: Derse ayrılan süre konusuna yetkililer yeniden eğilmeli. Bir defa bu ders için ayrılan süre kesinlikle arttırılmalı. Konular için belirlenen sürenin bizzat devlet okullarında çalışmış ve çalışmakta olan öğretmenlerle birlikte tespit edilmesi gerekir. Bu iş sadece masa başında yapılmamalı. Ayrıca Dil ve Anlatım dersleri okuma ve yazma ağırlıklı olmalı. Öğrencilerin yazıları sınıfta okunup eleştirilebilmeli. Öğrenci hem yazılı hem de sözlü olarak kendini ifade edebilme becerisi kazanmalı. Bu derse ayrılan süre arttırılmalı. Aksi halde konuları yetiştirmek için maratona çıkmış gibi ders işlemeye devam etmek zorunda kalırız.

Ö28: Ayrıca yapılandırmacı yaklaşım hakkında Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin pek bir bilgisi yok önce bu sorunu çözmekten başlarsak işi daha kolay halledebileceğimizi düşünüyorum. Bize özellikle bir bilgi, konferans verilmedi ufak bir seminer dâhilinde müfredatı öğrenmeye çalıştık o kadar ve buda ne kadar yaralı olur bilemiyorum. Bu konuya biraz daha önem verilmeli Yapılandırıcı yaklaşımı öğretmenlere anlatacak ve bilgilendirecek seminerler düzenlenmeli. Dinleme, okuma ve yazmaya yönelik değişik araç-gereçlerle sınıfın derse katılımı sağlanıp, düşünce ve görüşlerinin açıkça ifade edilmesine çalışılmalıdır. Materyal geliştirme ve kullanmaya yönelik hizmet içi eğitim düzenlenmelidir.

Ö19: Sınıf mevcutları 20 kişiyi geçmemeli. Oturma düzeni U şeklinde olmalı. Okullarda dil laboratuvarları olmalı. Sınıflarda teknolojinin kullanılması en azından projektörlerin olması lazım.

Ö5: Dil ve Anlatım dersi bütün sınıflarda var. Dilbilgisinin tüm konuları müfredatta olmalı ve bunlar 9,10,11'e yayılmalı. Bunun yanı sıra lütfen kompozisyon yazma konusu göz ardı edilmesin. Öğrenciler hiç yazı yazmadığı için yazılı ifade tamamen yok oluyor. Sanatsal ve öğretici tür bilgileri 12. Sınıfta olmalı ve dilbilgisi konularıyla ilişkilendirilmeli. Bu dersin en az üçer saat olması ve ders kitabında uygulamaya dönük daha çok etkinlik olması gerektiğini düşünüyorum. Öğretmen kılavuzları olmalı.

Ö15: Yeni öğrenim sisteminde "ezbercilik" dışlanıyor. Ancak merkezi sınavlarda "ezberci sınavlarla" öğrencilerin hayatlarına yön veriliyor. Bu çelişki öncelikle ortadan kaldırılmalı

Dil ve Anlatım derslerinin öğretiminde belirlenen sorunların giderilmesine yönelik olarak öğretmenler en çok bu dersler için ayrılan sürenin arttırılması, öğretmenlere hizmetiçi eğitim seminerleri verilmesi, içeriğin yeniden hazırlanması, sınıf mevcutlarının azaltılması, oturma düzeninin U şeklinde düzenlenmesi, dilbilgisi ve kompozisyon derslerinin yeniden konulması, programın getirdiği ölçme- değerlendirme anlayışını merkezi sınavlarla tutarlı olması şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlere göre Dil ve Anlatım derslerinde karşılaşılan en büyük sorun ders saati sayısının yeterli olmayışıdır. Benzer şekilde Epçeçan ve Epçeçan (2010) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenler Dil ve Anlatım derslerine ayrılan sürenin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum program hazırlanırken okullardaki ders işleme süreleri, koşulları, öğrenci düzeyleri gibi etkenlerin dikkate alınmadığı ya da yeteri kadar gerçekçi saptamaların yapılmadığı şeklinde yorumlanabilir. Oysa programın içeriği ile süre uyumunun sağlanması bu derslerin daha verimli olmasını sağlayacaktır. Yine öğretmenlere göre uzmanlarının katılımıyla hizmet içi eğitim seminerlerinin düzenlenmesi sorunların giderilmesinde etkili olabilecek diğer bir etmendir. Çünkü öğretmenler, programda öne çıkan anlambilim, yorum bilim, biçimbilim, metin dilbilim gibi dilbilimsel yaklaşımlar hakkında yeterli düzeyde bilgiyi lisans eğitimlerinde almamışlardır. Benzer şekilde Koçak (2010) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin programın dayandığı anlayış ve getirdiği yenilikler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Araştırmamızda bu sorunun giderilmesine yönelik olarak öğretmenler programdaki çağdaş yaklaşımlarla ilgili eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak hizmet içi eğitim programlarının tasarlanmasını; ancak, tasarlanan bu programların bir formaliteyi yerine getirme anlayışından uzak; işbaşında birbirinden öğrenme, etkileşimli ve uzaktan eğitim şeklinde uygulanmasının bu konudaki eksikliğin giderilmesinde etkili olabileceğini düşünmektedir. Ayrıca öğretmenlere göre içeriğin yeniden düzenlenmesi, sınıf mevcutlarının azaltılması ve oturma düzeninin U şeklinde tasarlanması da bu derslerin daha verimli işlenmesini sağlayacak önemli etkenlerdir. Çünkü sınıf ortamında öğrenci sayısının fazla olması en başta öğretmenin öğrenci özelliklerini tanıması, öğrencileri izlemesi, ölçmesi ve değerlendirmesi için öğrenci başına kullanabileceği zaman dilimini azaltmakta dolayısıyla bu da öğrenci başarısını etkileyebilmektedir. Nitekim Molnar ve ark., (1999), Boozer ve Rouse (2001) ve Hattie, (2002) tarafından yapılan araştırmaların bulguları öğrenci sayısının fazla olduğu kalabalık sınıflarda başarının diğerlerine oranla görece daha düşük olduğunu göstermektedir (Molnar ve ark.,1999; Broozer ve Rouse,2001; Hattie,2002). Bunun yanı sıra dil ve edebiyat dersleri için U yerleşim düzeninin daha uygun olduğu kabul edilmektedir (Hattie,2002). Bu yerleşim düzeni olduğu ortamda, öğrenciler arasındaki etkileşimin arttığı ve çeşitli etkinliklerin birlikte yapıldığı ortaya çıkmıştır (Hirschy ve Wilson, 2002). Rakes ve ark. (1999) da yaptıkları araştırmada öğretmenlerin U yerleşim düzeninde yapılandırıcı öğretmen rollerini daha rahat sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bunun dışında araştırmamızda öğretmenler dilbilgisi ve kompozisyon derslerinin yeniden konulması gerektiğini düşünmektedir. Yine

öğretmenlere göre programın getirdiği ölçme- değerlendirme anlayışı sürece dayalı iken merkezi sınavlar çoktan seçmeli sorular üzerinden sonuca dayalı bir şekilde yapılmaktadır. Bu da öğrencilerin bu derslere daha az zaman ayırmalarına ve daha çok test odaklı çalışmak istemelerine neden olmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin çoğunun Dil ve Anlatım dersi öğretim programları, sınıfların fiziki koşulları, öğrencilerin derse yönelik tutumlarından kaynaklanan birtakım sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur. Yaşadıkları bu sorunlara karşılık ise öğretmenler bu derslere ayrılan sürenin artırılması, programın uygulanmasına ilişkin öğretmenlere seminerler düzenlenmesi, içeriğin yeniden hazırlanması, sınıf mevcutlarının azaltılması, dilbilgisi ve kompozisyon derslerinin tekrar konulması şeklinde önerilerde bulunmuşlardır.

Öğretmen görüşlerinden hareketle Dil ve Anlatım dersleri için Program geliştirme sürecinin sürekliliği ve işlevselliği gereği programlar sürekli değerlendirilmeli, elde edilen geri bildirimler doğrultusunda düzeltmeler yapılmalıdır. Programların uygulanması sırasında öğretmenlerden ve programdaki tüm paydaşlardan geri bildirim alınmalı; bu amaçla tartışma ortamları oluşturulmalı, görüşmeler ve gözlemler yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Yine programların daha esnek bir yapıya kavuşturularak bölgesel, yöresel, ekonomik vb. farklılıkları daha fazla dikkate alır nitelikte hazırlanması, öğretmenlerin yenilenen programlar ve çağdaş yaklaşımlarla ilgili eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetiçi eğitim programları tasarlanmasının sürece katkı sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Tasarlanan hizmetiçi eğitim programları bir formaliteyi yerine getirme anlayışından uzak olmalı; ayrıca uzman kişilerden yüz yüze eğitimin dışında, işbaşında birbirinden öğrenme, etkileşimli ve uzaktan eğitim olanakları kullanılarak uygulanmalıdır.

Programda yer alan yöntem ve yaklaşımlar hakkında yeniden hizmetiçi eğitim seminerleri düzenlenmeli ve öğretmenlerin bu konudaki eksiklikleri giderilmelidir. Bunun yanı sıra üniversitelerin öğretmen yetiştiren fakültelerinde öğretmen adaylarının gelecekte böyle bir sorunla karşılaşmaması için önlemler alınmalıdır. Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği programlarında özellikle dilbilim, anlambilim, metindilbilim, yorumbilim ve sözdizimi gibi derslere yer verilmelidir. Derslerde yaşanan konuların yetiştirilememesi ve süre problemi gibi sorunların giderilmesi için içerik yeniden gözden geçirilmeli ve ders etkinlikleri kısmen azaltılmalıdır.

Dil ve Anlatım derslerinin süresi arttırılmalıdır. Bu derslerin okul ve alan türlerine göre farklı haftalık ders saatleri göz önünde bulundurularak, programın uygulanması ve ders kitaplarının kullanımı ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır. Programın getirdiği ölçme- değerlendirme anlayışına ilişkin öğretmenlere ayrıntılı bir şekilde bilgi verilmelidir.

Bu araştırma yalnızca Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin görüşlerine yer vermektedir. Dil ve Anlatım derslerinde karşılaşılan sorunlara yönelik öğrenci görüşlerinin alındığı yeni çalışmalar yapılmasının da alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adalı, O. (1983). Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne. Türk Dili Dergisi, 379-380, 31-35.
- Aksan, D. (1990). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: TDK Yayını.
- Alperen, N. (2001). Türkçe Okuma ve Yazma Eğitimi Rehberi. Ankara: Alperen Yayınları.

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2005). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Anılan, H. (2004). Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersinde Okuduğunu Anlama Becerisiyle İlgili Hedef Davranışların Gerçekleşme Düzeyi. XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bayat, N. (2013). Öğretmen Adaylarının Yazılı Anlatımlarında Sözcük Seçimi Ve Sözdizimi Hataları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 12(43):116-144.
- Bell, J. (1999). Doing your research project. Buckingham, USA: Open University Press.
- Boozer, M ve Rouse, C. (2001). Intraschool Variation in Class Size: Patterns and Implications. Journal of Urban Economics, 50 (1),163-189
- Çotuksöken, Y. (1997). Öğrenci ve Genel Okur Düzeyinde Katılımcı Okuma Yöntemi; Bu Yöntemin Amaçları ve Amaç Davranışları. Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Sempozyumu. İstanbul: Eyüboğlu Eğitim Kurumları Yayınları.
- Ergenç, İ. (1994). Türkiye’de Anadili Sorunu. TÖMER Dil Dergisi, 25,13-24.
- Epçeçan, C. ve Epçeçan, C.(2010). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı Çerçevesinde Hazırlanmış Dil ve Anlatım Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı Hakkındaki Görüşleri. Antalya: International Conference on New Trends in Education and Their Implications (ICONTE), 228-239.
- Güneyli, A. (2007). Etkin Öğrenme Yaklaşımının Anadili Eğitiminde Okuma ve Yazma Becerilerini Geliştirmeye Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hattie. J.A.C. (2002) Classroom composition and peer effects. International Journal of Educational Research. 37 (5): 449-481.
- Hirschy, A. S. and Wilson, M. E. (2002). The Sociology Of The Classroom And Its Influence On Student Learning. Peabody Journal of Education, 77 (3), 85-100.
- Işıksalan, N.(2011). 2005 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi: Eskişehir Örneği. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1),15-40.
- Koçak, N.(2010). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Öğrenme Öğretmen Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Kastamonu İli Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Maanen, J. V. (1989). Qualitative Methodology. The Fact Of Fiction İn Organizational Ethnography. Ed. J. V. Maanen. USA: Sage Publications.
- MEB -TD (2005). Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9- 12. Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- MEB-TTKB (2008). 2005 Yılında Geliştirilerek Uygulamaya Konulan 9,10, ve 11. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitabının Değerlendirilmesi Çalıştayı. Erişim adresi: <http://ttkb.meb.gov.tr/turkedebiyati> (12.01.2019 tarihinde indirilmiştir).
- Molnar, A., Smith, P., Zahorik, J., Palmer, A., Halbach, A. ve Ehrle, K. (1999). Evaluating the SAGE program: A Pilot Program İn Targeted PupilTeacher Reduction İn Wisconsin. Educational Evaluation & Policy Analysis 21 (2), 165-177
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2009). Türkçe Öğretiminde Deyimlerin Öğretme Öğrenme Süreci Bakımından Değerlendirilmesi. Millî Eğitim Dergisi, 181, 8-19.
- Özyürek, R. (2004). Okullarımızda Türkçe Eğitimi. Malatya: XIII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, İnönü Üniversitesi.
- Patton, M. Q. (1990). Qualitative Evaluation And Research Methods. USA: Sage Publications.

- Rakes, G., C., Flowers, B. F., Casey, H. B. ve Santana, R. (1999). An Analysis Of Instructional Use And Constructivist Behaviors İn K-12 Teachers. *International Journal of Educational Technology*, 1 (2), 1-17.
- Robson, C. (2001). *Real World Research*. USA: Blackwell Publishers.
- Saracalođlu, A. S., Bozkurt, N. ve Serin, O. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Okuma İlgileri ve Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12, 149-157.
- Smith, B.O, Stanley, W.O. and Shores, J.H. (1957) *Fundamentals of Curriculum Development*.Harcourt: Brace & World Inc.
- Şahin, i. (2007). Yeni İlköğretim 1. Kademe Türkçe Programının Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 6 (2), 284-304.
- Vardar, B. (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayını.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.